

บทที่ 3

บทบาทและหน้าที่ของอัยการในการกำหนดโทษคดีอาญา ในประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา กระบวนการพิจารณาคดีต้องเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องยังศาลแล้ว จะมีฐานะเป็นจำเลยในทันที เพราะว่าการฟ้องคดีอาญาในฝรั่งเศสเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ อัยการซึ่งเป็นพนักงานของรัฐเท่านั้นที่จะนำคดีมาฟ้องร้องได้ ส่วนผู้เสียหายจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมฟ้องคดีได้เฉพาะในกรณีที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น¹ กล่าวคือผู้เสียหายอาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง เพื่อบังคับให้อัยการฟ้องคดีอาญาให้

ฝรั่งเศสเป็นชาติแรกที่จัดให้อัยการและเป็นแบบอย่างของอัยการในประเทศอื่นๆ ในภาคพื้นยุโรป² การถอนฟ้องของอัยการใช้ระบบดุลยพินิจ อัยการจะฟ้องคดีก็ต่อเมื่อเห็นสมควรและเพื่อประโยชน์ของสังคม มาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า "อัยการรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ และพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป" อัยการจึงไม่จำเป็นต้องฟ้องทุกเรื่องไป เมื่อเห็นว่าความผิดนั้นเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่จะต้องเสียไป และไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยตรง

เมื่ออัยการเห็นว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและสมควรสั่งฟ้องก็จะดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป

¹กุลพล พลวัน. "การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน" วารสารศาลรัฐธรรมนูญ, น. 34-35, (มกราคม – เมษายน 2546) อ้างถึงใน สัตยลักษณ์ ปัญวัฒน์ลิขิต. "ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา : ศึกษา ระบบการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน และชั้นศาล" วิทยานิพนธ์ดุสิตุฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

²คณิต ณ นคร. "อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา", หนังสือรวมบทความอัยการกับการสอบสวนคดีอาญา, (กรุงเทพฯ: ชูติมาการพิมพ์, 2533), น. 183-185.

3.1 แนวทางการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) โดยใช้ระบบไต่สวนในชั้นก่อนฟ้องคดี ส่วนในชั้นพิจารณาคดีจะใช้ระบบกล่าวหา ซึ่งหลักพื้นฐานในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส ถือว่าบรรดาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความผิด และบุคลิกภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ต้องนำเสนอต่อศาล เพื่อวินิจฉัยคดีที่ชี้ขาด โดยการสอบสวนก่อนการไต่สวนคดีอาญา การสอบสวนดังกล่าวเป็นการสอบสวนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดี ลักษณะบุคลิกภาพของผู้ต้องหา โดยกำหนดความรับผิดชอบในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นตอนนี้ให้แก่อัยการ หรือผู้พิพากษาผู้ที่มีอำนาจสอบสวนแล้วแต่กรณี แทนที่จะปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความในคดี อย่างระบบของประเทศอังกฤษ โดยชั้นตอนการสอบสวนก่อนการไต่สวนคดีในศาลนั้น จะมีความสำคัญอย่างมาก ในทุกคดีเป็นหน้าที่ของอัยการโดยมีตำรวจเป็นผู้ช่วยแต่ในคดีอุกฉกรรจ์หรือคดีอื่นที่อัยการเสนอ การสอบสวนในชั้นตอนนี้ต้องกระทำโดยผู้พิพากษาซึ่งเรียกว่า “ผู้พิพากษาผู้มีหน้าที่ไต่สวน” อีกชั้นหนึ่ง การสอบสวนเกี่ยวกับความผิดของผู้ต้องหาในชั้นนี้ เป็นการสอบสวนในที่รโหฐาน และจะกระทำไปพร้อมกับการแสวงหาพยานหลักฐาน ที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีของผู้ต้องหาด้วย ในกรณีนี้แม้ว่าผู้ต้องหาจะมีสิทธิไม่ตอบข้อซักถามของผู้พิพากษา และมีสิทธิที่จะไม่เปิดเผยข้อต่อสู้ที่ตนประสงค์จะยกขึ้นในชั้นสอบสวน แต่ยกเป็นข้อต่อสู้ในศาลภายหลังก็ตาม แต่การ ไม่แสดงความจริงออกมาในชั้นสอบสวนนี้ จะมีผลให้ศาลตั้งข้อสงสัยในทางที่ไม่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในชั้นไต่สวนคดีในศาล³

3.1.1 ระบบการดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศส⁴

การดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศส จะมีองค์กรใหญ่อยู่ 3 องค์กร คือ องค์กรตำรวจสอบสวน อัยการ และศาลไต่สวน ทุกคนในแต่ละองค์กรมีหน้าที่ช่วยกันหาตัวผู้กระทำผิดและประสานงานกันเพื่อที่จะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้ ระหว่างตำรวจ อัยการ ศาล จะมีหน้าที่ที่แยกต่างกันอย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันก็จะทำหน้าที่ตรวจสอบภายในองค์กรระหว่างกันเองด้วย เช่น ตำรวจมีอำนาจสอบสวนเบื้องต้นกับสอบสวนความผิดซึ่งหน้า อำนาจหน้าที่พนักงานสอบสวนจะแตกต่างกันไปในแต่ละกรณีเช่นเดียวกันอัยการก็จะเข้ามาร่วมในการสอบสวน

³สันติพงษ์ วงษ์ขัมภู, ร.ต.อ., “การสอบสวนคดีอาญาร่วมกันระหว่างองค์กรฝ่ายตำรวจกับองค์กรฝ่ายปกครอง,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543), หน้า 14. อ้างถึงใน ไพบุลย์ ตั้งธนะวัฒน์. “กระบวนการสอบสวนในคดีอาญาภายใต้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยพนักงานอัยการ” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-16.

คดีอาญาได้ ซึ่งเป็นความร่วมมือกันทำงาน มีการปรึกษาหารือกันว่าคดีใดควรจะสอบสวนในแนวทางใด ศาลก็เช่นเดียวกันเป็นการร่วมมือกันทำงาน หาตัวผู้กระทำผิดและพยานหลักฐานต่างๆ สำหรับศาลนั้นจะเข้ามาสอบสวนในคดีที่มีข้อยุ่งยากซับซ้อน โดยตำรวจกับอัยการจะทำการสอบสวนเบื้องต้นเพื่อให้ศาลทำการสอบสวนอีกชั้นหนึ่งก่อนที่จะส่งไปยังลูกขุนเพื่อพิจารณา ลูกขุนฝรั่งเศสจะทำหน้าที่ตัดสินทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง ต่างจากระบบของอังกฤษที่ตัดสินเฉพาะข้อเท็จจริง แล้วจะส่งให้ศาลตัดสินข้อกฎหมาย ทั้งนี้ ในระบบของฝรั่งเศสเมื่อเกิดความผิดทางอาญาขึ้น ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำคดีขึ้นสู่กระบวนการยุติธรรมได้ 3 ทางทางที่ใกล้ที่สุดก็คือ ตำรวจ เพราะตำรวจมีความใกล้ชิดกับประชาชนคดีอาจจะเป็นกรณีที่ตำรวจรู้เห็นเองหรือผู้เสียหายร้องทุกข์ หรือผู้พบเห็นการกระทำความผิดมาแจ้งความหรือกล่าวโทษ อัยการก็สามารถรับคำร้องทุกข์ได้เช่นเดียวกัน และผู้พิพากษาไต่สวนก็สามารถรับคำร้องทุกข์ได้อีกทางหนึ่ง

3.1.2 แนวทางการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสนั้นได้แยกกระบวนการพิจารณาออกเป็น 2 ขั้นตอน⁵ กล่าวคือ

(1.) ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา ซึ่งเป็นขั้นตอนในการหาข้อเท็จจริงก่อนฟ้องโดยมีองค์กรตำรวจ อัยการ และผู้พิพากษาไต่สวน ทำหน้าที่ค้นหารวบรวมพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริงในคดี

(2.) ขั้นตอนการพิจารณาคดี ขั้นตอนนี้ศาลตัดสินจะเป็นผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีที่ได้มีการสืบสวนสอบสวนตามองค์กรข้างต้น

ทั้งนี้ ประเทศฝรั่งเศสได้มีการแบ่งประเภทความผิด ดังนี้

1. ความผิดประเภท contravention คือ ความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรงมีอัตราโทษเพียงปรับหรือจำกัดสิทธิบางอย่างของจำเลย ความผิดประเภทนี้ไม่มีโทษจำคุก

2. ความผิดประเภท delit คือ ความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 เดือนจนถึงโทษจำคุกสูงสุด 10 ปี

3. ความผิดประเภท crime คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปี ถึงจำคุกตลอดชีวิต

การสอบสวนคดีอาญาของฝรั่งเศส ตำรวจฝ่ายคดีถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสอบสวน โดยเฉพาะการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าและการสอบสวนเบื้องต้นก็เป็นส่วนสำคัญของการไต่สวนเบื้องต้นถูกส่งมาให้ผู้พิพากษาไต่สวน โดยคำร้องของอัยการถือได้ว่า

⁵สุภัทลยา ตรีเนตร, "ศาลกับการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดี," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 72.

ทำงานของตำรวจฝ่ายคดีเป็นกลไกของการอำนวยความสะดวกโดยอยู่ภายใต้อำนาจอัยการ⁶ ทั้งนี้ ตำรวจฝ่ายคดีจะเริ่มเข้ามาทำหน้าที่เมื่อได้มีการกระทำความผิดขึ้น

โดยการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสแบ่งเป็น 3 ประเภท⁷ คือ

(1) การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า

การสอบสวนความผิดในกรณีนี้ อำนาจการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีและอัยการจะมีมากกว่ากรณีการสอบสวนเบื้องต้นซึ่งจะได้กล่าวต่อไป โดยการสอบสวนวิธีนี้จะมีวิธีบรรทัดพิเศษโดยเฉพาะ (Moyen coercitifs) ทำให้สามารถรวบรวมพยานหลักฐานที่เพิ่งเกิดขึ้นเพื่อรวบรวมร่องรอยพยานหลักฐานซึ่งยังใหม่ ๆ สด ๆ และสามารถพิสูจน์ความได้โดยมีความผิดพลาดน้อยโดยความผิดซึ่งหน้าจะนำมาใช้ในกรณีที่เป็นความผิดประเภท crime หรือความผิดประเภท delit

เมื่อตำรวจฝ่ายคดีทราบถึงการกระทำความผิดซึ่งหน้าแล้ว ตำรวจฝ่ายคดีต้องแจ้งเรื่องไปให้อัยการโดยทันทีและตำรวจฝ่ายคดีต้องรีบเดินทางไปยังสถานที่เกิดเหตุเมื่อเดินทางไปถึงแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจดำเนินการที่เป็นประโยชน์ในการสอบสวนที่จำเป็นสำหรับการตรวจตราเก็บรักษาวัตถุหรือสิ่งของทั้งหลาย ที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการค้นหาความจริงได้ อำนาจนี้เป็นอำนาจที่กฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจแก่ตำรวจฝ่ายคดีไว้ ทั้งนี้ การให้อำนาจตำรวจฝ่ายคดีเนื่องมาจากเหตุผลของความเร่งด่วน ในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิด จึงทำให้การสอบสวนนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับการสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวนในการสอบสวนเบื้องต้น

เมื่ออัยการทราบเรื่องจากตำรวจฝ่ายคดีแล้ว สามารถใช้ดุลยพินิจได้ว่า จะไปควบคุมการสอบสวนด้วยตนเองหรือไม่ หากอัยการที่ได้รับแจ้งมาถึงที่เกิดเหตุอำนาจสอบสวนจะเป็นอำนาจของอัยการทันที และอัยการสามารถสั่งให้ตำรวจฝ่ายคดีทำการสอบสวนต่อไปได้ นอกจากนี้ หากผู้พิพากษาไต่สวนมาซึ่งที่เกิดเหตุ อำนาจการสอบสวนจะเป็นของผู้พิพากษาไต่สวน หรือผู้พิพากษาไต่สวนอาจมอบให้ตำรวจทำการสอบสวนแทนได้

ในกรณีดังกล่าวอัยการอาจขอให้ผู้พิพากษาไต่สวนเปิดการสอบสวน (instruction) ได้ แต่กรณีที่อัยการมิได้มีคำขอให้เปิดการสอบสวน ผู้พิพากษาก็จะมีอำนาจเท่าที่ตำรวจมีเท่านั้น ซึ่งอาจมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนต่อไปได้และเมื่อการ

⁶ อูทัย อาทิวะช, "ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส," วารสารบทบัณฑิตย เล่มที่ 62, (2549), หน้า 45-47.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62.

สอบสวนความผิดซึ่งหน้าเสร็จสิ้น ผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องมอบสำนวนการสอบสวนแก่อัยการต่อไป

(2) การสอบสวนเบื้องต้น

อำนาจในการสอบสวนเบื้องต้น ตำรวจฝ่ายคดีจะมีหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานเช่นเดียวกับการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า เพื่อที่จะทราบว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือไม่โดยเป็นการกลั่นกรองคดีเบื้องต้นทำให้คดีขึ้นสู่ศาลหรือผู้พิพากษาไต่สวนน้อยลง ทั้งนี้ การสอบสวนเบื้องต้น อาจเริ่มต้นโดยอัยการเมื่อได้รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษแล้วส่งเรื่องให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวน หรือเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีได้รับแจ้งเรื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีหรือมีคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษแล้วส่งเรื่องให้อัยการและอัยการได้มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนต่อไป

ทั้งนี้ ลักษณะของการสอบสวนกรณีนี้จะมีมาตรการที่กระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาน้อยกว่ากรณีแรก เนื่องจากไม่มีลักษณะเป็นการบังคับเพราะขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้ถูกสอบสวนว่าจะให้ความร่วมมือหรือไม่ กล่าวคือ อำนาจในการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีมีจำกัด โดยเฉพาะอำนาจที่จะกระทบต่อเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากต้องได้รับความยินยอมจากผู้มีส่วนได้เสียก่อนจะกระทำการใดๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนเบื้องต้น

ดังนั้น ในการสอบสวนเบื้องต้นผู้สอบสวนมีอำนาจสอบถามปากคำบุคคลซึ่งสามารถจะให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่คดี เช่น ผู้เสียหาย ผู้ที่ตำรวจเห็นว่าอาจเป็นพยานได้ ตลอดจนผู้ที่ถูกกล่าวหา หรือต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำผิด ผู้ที่ให้ถ้อยคำไม่ต้องสาบานตัวและจะปฏิเสธไม่ยอมให้ถ้อยคำก็ได้ ถ้าปรากฏในภายหลังว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นเท็จก็จะฟ้องร้องผู้นั้นฐานแจ้งความเท็จไม่ได้ ถ้าผู้ที่จะถูกสอบถามไม่ยอมมาให้การจะบังคับให้ผู้นั้นมาให้การไม่ได้ เพราะการสอบสวนไม่มีลักษณะการบังคับ แต่ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้ถูกสอบสวนเองว่าจะให้ความร่วมมือหรือไม่ ดังนั้น ความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของตำรวจ และขอบเขตของการสอบสวนคดีเบื้องต้นของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีมากกว่าการสอบสวนคดีความผิดซึ่งหน้า เพราะความผิดทุกประเภทอยู่ในขอบเขตของการสอบสวนเบื้องต้น

ผู้ที่มีอำนาจในการสอบสวนเบื้องต้นได้ คือ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี โดยตั้งต้นคดีเองตามความเห็นสมควรหรือโดยคำสั่งของอัยการแห่งสาธารณรัฐ แม้ว่า การสอบสวนเบื้องต้นเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีจะมีอำนาจมากขึ้น แต่กฎหมายก็ไม่ได้ให้อำนาจบางประการไว้คือ อำนาจการควบคุมตัวหรือการกักตัวหรือการทำคำร้อง เนื่องจากอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจของเจ้า

พนักงานตำรวจฝ่ายคดี ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีได้เริ่มทำการสอบสวนเบื้องต้นโดยดุลย พินิจของตนเองตามกฎหมายวิธีพิจารณาอาญาฝรั่งเศส มาตรา 75-1 ได้กำหนดให้เจ้าพนักงาน ตำรวจฝ่ายคดีมีหน้าที่รายงานความก้าวหน้าของการสอบสวนเบื้องต้นให้อัยการแห่งสาธารณรัฐ ทราบภายในหกเดือนนับแต่วันที่เริ่มทำการสอบสวน⁸

ผลของการสอบสวนเบื้องต้น จะมีผลต่อการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวน จะทำให้อัยการพิจารณาว่าจะดำเนินคดีอาญาต่อไปหรือไม่ หาก เห็นว่าการกระทำไม่เป็นความผิดหรือไม่เป็นความจริงหรืออาจส่งฟ้องต่อศาลโดยตรงได้ หาก มีพยานหลักฐาน หรือผู้กระทำความผิดรับสารภาพและหากเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน ก็อาจทำคำร้องให้ผู้พิพากษาไต่สวนทำการสอบสวนได้

(3) การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน

การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนเป็นวิธีพิจารณาคดีอาญาขั้นก่อน พิจารณาของระบบกฎหมายฝรั่งเศสโดยเฉพาะและการไต่สวนนี้มีความแตกต่างจากการสอบสวน บางประการ⁹ คือ

ก. การไต่สวนกระทำได้โดยไม่จำกัดเวลาในการดำเนินงาน

ข. การกระทำของผู้พิพากษาไต่สวนมีความหลากหลายและมีขอบเขตที่ ไม่จำกัดเหมือนการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี

ค. การไต่สวนจะกระทำได้ต่อเมื่อได้มีการเริ่มคดีอาญา บุคคลที่อยู่ใน กระบวนการไต่สวนจะไม่ใช้อยู่ในฐานะของผู้ต้องสงสัยหรือผู้เสียหายอีกต่อไป แต่จะมีฐานะเป็นผู้ ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหาและคู่ความฝ่ายแพ่ง

กรณีนี้จะเป็นการสอบสวนคดีที่ยุ่งยากซับซ้อนหรือเป็นความผิดร้ายแรง โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส บัญญัติให้การสอบสวนคดีความผิดประเภท crime โดยผู้พิพากษาไต่สวนเสมอ (มาตรา 79)

แต่ความผิดประเภท delit และประเภท contravention ไม่บังคับว่า จะต้องสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน และกฎหมายยังบัญญัติให้ผู้เสียหายมีโอกาสร้องขอ โดยตรงต่อผู้พิพากษาไต่สวนให้เปิดการสอบสวนได้ แต่เงื่อนไขในการสอบสวนกรณีนี้ คือ เมื่อ อัยการมีคำร้องขอ

ทั้งนี้ อำนาจของผู้พิพากษาไต่สวนดำเนินการไปตามหลัก “การ ดำเนินคดีแบบไต่สวน”(procedure inquisitoire) คือ ต้องมีการบันทึกการสอบสวนเป็นลาย

⁸อุทัย อาภิเวช, “ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส,” หน้า 67.

⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 72.

ลักษณะอักษรและเป็นการทำโดยไม่เปิดเผยและไม่มีการเชิญพยาน โดยวัตถุประสงค์ของการสอบสวนกรณีนี้ คือ เพื่อให้การสอบสวนคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ได้กระทำโดยบุคคลที่มีความชำนาญทั้งทางด้านตัวบทกฎหมายและเป็นบุคคลที่มีความสามารถที่จะหาสาเหตุของการกระทำ ความผิดก่อนนำขึ้นสู่ศาล

บทบาทของผู้พิพากษาไต่สวน คือ การดำเนินการสอบสวนซึ่งเห็นว่าเป็นประโยชน์สำหรับการพิสูจน์ความจริงที่จะนำไปสู่คำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด หรือบริสุทธิ์ได้หรือไม่

เมื่ออัยการร้องขอต่อผู้พิพากษาไต่สวนให้ทำการสอบสวนก่อนเปิดการสอบสวน ผู้พิพากษาอาจมีคำสั่งไม่เปิดการสอบสวน (Ordonnance de non ingormer) (มาตรา 86 C.P.) เช่น คดีนั้นขาดอายุความ หรือเมื่อทำการสอบสวนแล้วข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามพยานหลักฐาน การกระทำนั้นไม่เป็นความผิดอาญา

แม้ว่าผู้พิพากษาไต่สวนจะมีความเป็นอิสระในการสอบสวน แต่ประมวลวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ก็กำหนดวิธีการคำนอำนาจโดยอัยการว่าจะมีการสอบสวนต่อเมื่ออัยการขอให้สอบสวน แม้จะเป็นกรณีความผิดซึ่งหน้า

ทั้งนี้ อำนาจของผู้พิพากษาไต่สวนเป็นอำนาจที่จะสอบสวนใน "การกระทำ" ผู้พิพากษาไต่สวนจึงอาจเปลี่ยนแปลงข้อกล่าวหาไต่สวนได้และถ้าปรากฏจากการสอบสวนว่ามีการกระทำอื่นนอกเหนือจากคำร้องผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องส่งคำร้องทุกข์และสำนวนไปให้อัยการทันที เพื่อให้อัยการยื่นคำร้องเพิ่มเติมให้สอบสวนการกระทำที่พบใหม่นั้น ซึ่งในการตรวจสอบคำฟ้องอุทธรณ์หรือตรวจสอบความถูกต้องของกระบวนการตรวจสอบคดีทบทวน การตรวจสอบคดีและตรวจสอบความผิดพลาดของผู้พิพากษาไต่สวน จะมีศาลอุทธรณ์ ไต่สวนซึ่งเป็นแผนกหนึ่งของศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่นี้

คดีที่กฎหมายบังคับให้ผู้พิพากษาไต่สวนต้องทำการสอบสวนก่อนฟ้อง¹⁰

1. คดีประเภท crime ทุกเรื่อง
2. คดีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะให้ต้องสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน
3. คดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้เยาว์
4. คดีที่ยังไม่ทราบหรือยังไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด
5. คดีที่ผู้ต้องหาถูกฟ้องให้ต้องกักกัน

¹⁰ สุกัลยา ตรีเนตร, , "ศาลกับการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดี," หน้า 76 .

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีจะมีการสอบสวนเบื้องต้น และการสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า การสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวนจะมีการสอบสวนในเฉพาะคดีบางประเภทที่กำหนดไว้หรือ ตามคำขอของอัยการเท่านั้น โดยผู้พิพากษาไต่สวนจะทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อนแต่หากผู้พิพากษาคนใดทำหน้าที่สอบสวนในคดีใดแล้วจะทำการนั่งพิพากษาในคดีที่ตนทำการสอบสวนไม่ได้

ซึ่งเป็นระบบที่ให้ศาลทำการตรวจสอบตนเอง แต่ก็ยังต้องอาศัยอัยการเพื่อร่วมมือและถูกตรวจสอบโดยอัยการ เพราะเมื่อสรุปสำนวนการสอบสวนแล้ว ก็ต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้อัยการทำการฟ้องและดำเนินคดีต่อไป และเมื่อคดีได้เข้าสู่ขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญามีหลักว่าจะต้องกระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยจะเป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี ศาลอาจสั่งให้พิจารณาคดีโดยลับได้ และการพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

ส่วนในขั้นตอนการพิจารณานั้น ภายหลังจากที่อัยการได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ในประเทศฝรั่งเศส แบ่งศาลออกเป็น ศาลไต่สวนและศาลตัดสิน ซึ่งศาลไต่สวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนจะเป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง ในการสอบสวนโดยผู้พิพากษานี้ ผู้พิพากษาไต่สวนจะมีภาระหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและตรวจสอบว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะกล่าวหาผู้กระทำความผิดเพื่อเปิดการพิจารณาได้หรือไม่

ในการพิจารณาว่าจะฟ้องคดีต่อศาลได้นั้น ผู้พิพากษาต้องตรวจคำฟ้องของอัยการ รวมทั้งข้อมูลและพยานหลักฐานที่อยู่ในสำนวนการสอบสวนที่ยื่นมาพร้อมกับคำฟ้อง¹¹

ในการพิจารณาคดีความผิดประเภท crime ซึ่งได้แก่ คดีความผิดที่มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปหรือโทษที่หนักกว่า ทั้งนี้เพราะเป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรง ต้องมีการสอบสวนขั้นเตรียมฟ้องโดยผู้พิพากษาไต่สวนเสมอ เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงในคดี รวมทั้งพฤติการณ์ต่างๆเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดทั้งในด้านที่เป็นคุณ และโทษโดยนำมาประกอบการวินิจฉัยว่า คดีมีพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลตัดสินหรือไม่

เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลลูกขุนแล้วก่อนเริ่มพิจารณาคดีจะต้องมีการเลือกคณะลูกขุนโดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จำนวน 9 คนและผู้พิพากษาอาชีพอีก 3 คน เพื่อร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี การนัดพิจารณาคดีของศาลลูกขุนจะนัดพิจารณาเป็นคราว ๆ ไปคือ ทุก

¹¹อุดม รัฐอมฤต, "การฟ้องคดีอาญา" วารสารนิติศาสตร์ ฉบับที่ 2 ปี 22 (มิถุนายน 2535), หน้า 247.

สามเดือนนับ พิจารณาครั้งหนึ่งและระยะเวลาที่นัดประมาณ 15 วัน ในกรณีวันธรรมดา หากเป็น
จำนวนคดีความผิดประเภท crime โทษจำนวนมากก็จะนัดพิจารณาถี่ขึ้น

การพิจารณาคดีในศาลลูกขุน แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

(1) หัวหน้าศาลจะสอบถามจำเลยในประเด็นสำคัญที่ถูกฟ้อง ในการ
สอบสวนนี้หัวหน้าศาลจะต้องทำด้วยความเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง และไม่แสดงความคิดเห็น
เกี่ยวกับการกระทำผิดของจำเลย

(2) การเบิกความของพยาน ฝ่ายโจทก์จะเบิกความก่อน ซึ่งก่อนเบิก
ความพยานจะต้องสาบาน เมื่อสาบานเสร็จแล้วพยานก็จะถูกซักถาม

การสืบพยานนั้น โดยปกติศาลลูกขุนจะเรียกพยานที่สืบไปแล้วในศาล
ไต่สวนมาถามอีกแต่จะไม่ถามละเอียดมากนัก คงสอบถามเฉพาะข้อความบางตอน ซึ่งศาลลูกขุน
ต้องการซักถามให้ชัดแจ้งยิ่งกว่าที่ปรากฏในศาลไต่สวน เพราะอัยการจะต้องส่งจำนวนการ
สอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องต่อศาล

ในขั้นนี้จะไม่มีการจดคำพยานอีก ทำให้การสืบพยานแต่ละปากเสร็จไป
โดยรวดเร็ว โดยปกติศาลจะเป็นผู้ถามพยานเอง อัยการจะถามก็เพียงเล็กน้อย ทนายจำเลยก็จะ
ซักค้านน้อยมากเพราะข้อเท็จจริงต่างๆ ศาลไต่สวนได้ถามไว้จนละเอียดทั้งหมดแล้ว

นอกจากนั้น สิทธิในการถามพยานของอัยการ และทนายจำเลยก็
แตกต่างกัน กล่าวคืออัยการมีสิทธิถามพยานได้โดยตรงเช่นเดียวกับศาล ส่วนทนายจำเลยนั้นจะ
ถามพยานต้องถามผ่านศาลเสมอ ทำให้ทนายจำเลยหมดโอกาสที่จะถามนำลวงพยานออกนอก
เรื่องไปได้ เพราะศาลจะเปลี่ยนคำถามให้เข้าใจง่ายๆ และจะอธิบายด้วยว่าคำถามนั้น
มีความหมายแค่ไหน อย่างไร

(3) เมื่อพยานเบิกความเสร็จหมดแล้ว อัยการก็จะแถลงการณ์ปิดคดี
โดยละเอียดตลอดจนชี้แจงให้ลูกขุนทราบว่าควรกำหนดโทษจำเลยสถานใด ทั้งนี้เพราะลูกขุนเป็นผู้
ที่ไม่มีความรู้ในบทบัญญัติของกฎหมาย แต่มีอำนาจลงความเห็นในการกำหนดโทษด้วย
เช่นเดียวกับผู้พิพากษา

3.2 บทบาทและหน้าที่ของอัยการในทางอาญาในประเทศฝรั่งเศส

เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นการอำนวยความยุติธรรมโดยรัฐ และไม่ขัดต่อ
หลักสิทธิมนุษยชนประเทศฝรั่งเศสจึงได้ปรับปรุงหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐของตนเสียใหม่
ให้สามารถอำนวยความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญต่อ
หลักสิทธิมนุษยชนด้วย วิธีการปรับปรุงก็คือ ให้มีการแยกภารกิจในการตรวจสอบความจริง

ออกเป็นสองขั้นตอนโดยให้มีการตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานชั้นหนึ่งก่อน และให้การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กร ที่เรียกว่า “อัยการ” และเมื่อได้มีการตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานแล้วหากปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริง อัยการก็จะยื่นฟ้องเพื่อให้ศาลทำการตรวจสอบความจริงต่อไปอีกชั้นหนึ่ง โดยการปรับปรุงดังกล่าวนี้ ทำให้ภารกิจของผู้พิพากษาหรือศาลคงเหลือเพียงการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงได้มีการยกฐานะความเป็นกรรมในคดีของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นไป “ประธานในคดี” ให้มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งห้ามกระทำใด ๆ ที่เป็นการกระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ระบบการดำเนินคดีอาญาที่เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของระบบการไต่สวนที่ประเทศฝรั่งเศสได้ปรับปรุงขึ้นนี้เรียกว่า “ระบบกล่าวหา” (accusatorial system) ซึ่งใช้ในชั้นพิจารณาคดี

ระบบการดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศสนั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าได้แยกกระบวนการพิจารณาความอาญาออกเป็น 2 ขั้นตอน เช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ซึ่งขั้นตอนทั้ง 2 ดังกล่าว ก็คือ ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา และขั้นตอนภายหลังการฟ้องคดีอาญา ซึ่งการแบ่งการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 2 ขั้นตอนก็เป็นไปเพื่อมิให้ศาลเป็นผู้ใช้อำนาจฝ่ายเดียวในการดำเนินคดีอาญา เช่น ระบบการดำเนินคดีอาญาในสมัยก่อนที่ใช้ระบบไต่สวนโดยการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา จึงมีการแบ่งการดำเนินคดีออกเป็น 2 ขั้นตอนโดยมีองค์กรที่ทำหน้าที่แตกต่างกันออกไป

หลักการพื้นฐานของวิธีพิจารณาความฝรั่งเศสมีอยู่ว่าความจริง (truth) หรือข้อเท็จจริง (fact) ทั้งหมดของคดีทั้งที่เกี่ยวข้องกับความผิดและตัวบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นต้องนำมาพิสูจน์ต่อหน้าศาล¹² ดังนั้น ตัวความจริง หรือข้อเท็จจริงจึงเป็นหัวใจของการดำเนินคดีอาญาและเป็นประธานของการสอบสวนซึ่งองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายทั้งตำรวจ อัยการและศาลต้องร่วมกันแสวงหา ซึ่งหลักการพื้นฐานดังกล่าวนี้จะบรรลุถึงได้ก็ต้องอาศัยกระบวนการยุติธรรมขั้นต้น คือ การสืบสวนสอบสวนรายละเอียดของความผิดและบุคคลผู้กระทำความผิดอันเป็นกระบวนการในชั้นสอบสวนฟ้องร้องหรือขั้นก่อนการพิจารณาคดีนั่นเอง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสได้ยอมให้มีการสอบสวนข้อเท็จจริงหรือสิ่งอื่นใดที่อาจนำมาพิสูจน์ความจริงเท็จของคดีได้อย่างกว้างขวาง อันจะทำให้ได้

¹²Sheehan, A.V. Criminal Procedure in Scotland and France A comparative Study with Particular Emphasis on the Role of the Public Prosecutor. Edinburgh : Her Majesty's Stationary Office, 1975. P. 24.

การดำเนินคดีตลอดทั้งกระบวนการมีความยุติธรรมต่อบุคคลทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการให้ความยุติธรรมแก่ผู้ต้องหาในหลายประการ ประการแรก เป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่าข้อเท็จจริงทั้งหมดทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษต่อผู้ต้องหาจะเป็นที่รับรู้ และประการที่สอง คือ เป็นการลดความเสี่ยงในการนำตัวบุคคลผู้บริสุทธิ์เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี¹³ นอกจากนี้แล้วผู้ต้องหาก็ยังได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยผ่านทางกลไกหรือโครงสร้างการอำนวยความสะดวกทางอาญาที่มีองค์กรหลายฝ่ายร่วมรับผิดชอบอันเป็นลักษณะของกลไกการตรวจสอบและการค้ำอำนาจระหว่างกัน

ดังนั้น บทบาทและหน้าที่ของอัยการฝรั่งเศสสามารถแยกออกได้ ดังนี้

3.2.1 บทบาทและหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่

กิจการของตำรวจฝ่ายคดี (la police judiciaire) ในเขตศาลชั้นต้น อยู่ในความอำนาจการของอัยการประจำศาลชั้นต้นนั้น ซึ่งอัยการมีอำนาจรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ อัยการศาลชั้นต้นอาจทำการสอบสวนความผิดที่มีโทษสูงและโทษปานกลาง (จำคุกเกินกว่า 2 เดือน ปรับเกิน 2,000 ฟรังก์) ด้วยตนเองได้ อัยการรับและพิจารณาสั่งสำนวนการสอบสวนที่นายตำรวจฝ่ายคดีส่งมาให้ทำการไต่สวนเบื้องต้นในกรณีความผิดประเภท crime ซึ่งหน้าและสั่งให้ตำรวจสืบสวนสอบสวนเพื่อรวบรวมหลักฐานประกอบการพิจารณาสั่งคดี และเมื่อจำเป็น อัยการอาจร้องขอกำลังตำรวจหรือทหารเพื่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ ในกรณีที่เกิดความผิดร้ายแรง เช่น มีการตายโดยมีเหตุน่าสงสัย เมื่อมีอุบัติเหตุที่มีคนตายหรือบาดเจ็บ เมื่อเกิดเพลิงไหม้ เมื่อมีการทำความผิดหรือเกิดอุบัติเหตุร้ายแรงในรถไฟ ฯลฯ เหล่านี้จะต้องแจ้งให้อัยการทราบ ถ้าอัยการเห็นสมควรจะไปยังที่เกิดเหตุเพื่อสอบสวนด้วยตนเองก็ได้ นอกจากนี้อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ยังเป็นผู้อำนวยความสะดวกงานตำรวจฝ่ายคดีทั้งหมดภายในเขตอีกด้วย¹⁴

กรณีดังกล่าวจะเห็นว่า ระหว่างการสอบสวนอัยการจะทำหน้าที่ควบคุม (supervision) การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 54 (CCP, Art 54) เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแจ้งให้อัยการทราบถึงการสอบสวนทุกการกระทำผิดที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการสอบสวนอยู่ โดยเฉพาะการดำเนินการที่สำคัญในระหว่างการดำเนินการสอบสวน เช่น การคุมขัง (detention) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹³ Ibid.

¹⁴ โกเมน ภัทรภิมย์, "อัยการฝรั่งเศส," หน้า 228-229. อ้างถึงใน อติศร ไชยคุปต์. "ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา" วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

มาตรา 63 (CCP, Art 63) และในคดีที่มีความยุ่งยาก (complicated case) การสืบสวนจะนำโดยอัยการ หรือมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำภายใต้การควบคุมของอัยการ (led by prosecutors or entrusted to the police and led under direct supervision of the prosecutor)

3.2.2 บทบาทและหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา

ในประเทศฝรั่งเศสดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การฟ้องคดีอาญาเป็นอำนาจของรัฐแต่ผู้เดียว อัยการเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ในนามของสังคม เอกชนจะฟ้องคดีอาญาเองโดยตรงไม่ได้แต่ผู้เสียหายอาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง เพื่อบังคับให้อัยการฟ้องคดีอาญาได้

ดังนั้น บทบาทและหน้าที่ของอัยการในทางอาญา จึงมีดังต่อไปนี้

(1) การเริ่มคดี โดยทั่วไปนั้นการดำเนินคดีอาญาทั้งหมดเริ่มต้นโดยอัยการ แต่ก็มีกรณียกเว้นอยู่บ้างที่การเริ่มคดีอาจเริ่มโดยบุคคลอื่น เช่น การเริ่มคดีโดยคู่ความทางแพ่ง (partie civile) การเริ่มคดีโดยเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายซึ่งให้ดำเนินคดีอาญาแก่บุคคลผู้ละเมิดกฎหมายซึ่งเป็นความผิดเฉพาะตามกฎหมายในความรับผิดชอบ หรือในกรณีที่เป็นข้อยกเว้นอย่างยิ่งเมื่อตำรวจพบการกระทำผิดอาญาร้ายแรง อาจรายงานโดยตรงต่อผู้พิพากษาได้ สอนให้เริ่มคดีได้โดยไม่ต้องแจ้งต่ออัยการให้ทราบก่อน¹⁵ ซึ่งกรณียกเว้นเหล่านี้มีสัดส่วนน้อยมาก เมื่อเทียบกับการเริ่มคดีโดยอัยการ เนื่องจากตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแล้ว ถือว่าอัยการเป็นเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้แทนของสังคม และมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการในนามของสังคมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยสาธารณะ ตามหลักการดังกล่าว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสจึงได้บัญญัติให้อัยการมีอำนาจรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษโดยตรงจากผู้เสียหายหรือจากบุคคลทั่วไปได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 40) และถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติความผิดมักถูกรายงานโดยตรงต่อตำรวจเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม อัยการก็สามารถรับรู้และติดตามคดีได้ตั้งแต่เริ่มต้น เนื่องจากกฎหมายได้กำหนดว่าเมื่อตำรวจได้รับรายงานความผิดแล้วต้องเสนอรายงานความผิดนั้นต่ออัยการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีความผิดอาญาร้ายแรง กฎหมายกำหนดให้ตำรวจต้องแจ้งเหตุต่ออัยการในทันทีที่พบเหตุเพื่อให้อัยการใช้ดุลพินิจว่าจะเข้าไปดำเนินการสอบสวนด้วยตนเองแล้วให้ผู้พิพากษาได้สวนรับช่วงการสอบสวนในภายหลังหรือจะให้ผู้พิพากษาได้สวนเข้าทำการสอบสวนเองโดยทันทีเหล่านี้เป็นดุลพินิจของอัยการทั้งสิ้น

¹⁵ กัลยา แซ่อั้ง. "บทบาทของอัยการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในชั้นก่อนการพิจารณา : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีไทย ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์(รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2547), หน้า 99.

(2) การสืบสวนและสอบสวน เป็นกระบวนการซึ่งเริ่มต้นโดยตำรวจซึ่งเชื่อว่าความผิดได้กระทำลงและดำเนินการสืบสวนเบื้องต้นในทันที ซึ่งการสืบสวนนี้มีความหมายใน 2 นัย นัยแรกเป็นการสืบสวนก่อนการกระทำผิดเกิดขึ้นซึ่งเป็นการสืบสวนหาข่าวเพื่อป้องกันอาชญากรรมโดยทั่วไป กับอีกนัยหนึ่งเป็นการสืบสวนภายหลังจากที่ความผิดได้เกิดขึ้นแล้ว โดยเป็นการสืบสวนเพื่อหาตัวผู้กระทำผิดอันเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานในเบื้องต้นก่อนทำการจับกุมซึ่งเป็นความรับผิดชอบหลักของตำรวจภายใต้การควบคุมโดยอัยการอย่างใกล้ชิด¹⁶

ซึ่งการสอบสวนคดีอาญาจะเริ่มขึ้นเมื่อ ประชาชนรายงานอาชญากรรมไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตำรวจจะรายงานต่อไปยังอัยการประจำศาลชั้นต้น (Procureur de la Republique) ในกรุงปารีสและนครขนาดใหญ่ อัยการจะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจรายงานเกี่ยวกับอาชญากรรมต่ออัยการทันที ไม่ว่าจะพยานหลักฐานเพียงพอที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิดหรือไม่ก็ตาม แต่ในต่างจังหวัดบางท้องที่อัยการจะให้ดุลยพินิจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการสอบสวนมูลคดี แต่ถ้าเป็นคดีอุกฉกรรจ์จะให้ตำรวจรายงานต่ออัยการ รายงานที่ตำรวจส่งให้แก่อัยการ เรียกว่า Procedure รายงานดังกล่าวมีลักษณะ 2 ส่วน คือในส่วนแรกจะเป็นบทคัดย่อ (Rapport) ซึ่งระบุชื่อผู้ต้องหา รายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา ระบุข้อกล่าวหาว่ากระทำผิด และสรุปข้อเท็จจริงในคดีโดยสังเขป และส่วนต่อมาก็คือขั้นตอนการสอบสวน (Process Verbaux) ซึ่งระบุขั้นตอนของการรวบรวมพยานหลักฐานโดยละเอียดทุกขั้นตอนเพื่อประโยชน์ใน การตรวจสอบของพนักงานสอบสวน และอัยการ¹⁷

ถึงแม้ว่าอัยการจะมีอิทธิพลต่อกระบวนการสอบสวน (investigation process) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 41 (CPP, Art 41) บทบาทของอัยการก็จะอยู่ในรูปแบบการควบคุมดูแล (supervision) มากกว่าที่จะควบคุมการดำเนินการสืบสวนโดยตรง (direct control of the investigative activity) ในทางตรงข้าม investigative judge ก็มีอำนาจใช้หนังสือพิเศษ "commission rogatoire" ซึ่งมีอิทธิพลต่อการสืบสวนสอบสวนมากกว่า¹⁸

¹⁶ กัลยา แซ่อั้ง. "บทบาทของอัยการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในขั้นก่อนการพิจารณา : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีไทย ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา," หน้า 100.

¹⁷ สันติพงษ์ วงษ์ชมพู, ร.ต.อ., "การสอบสวนคดีอาญาร่วมกันระหว่างองค์กรฝ่ายตำรวจกับองค์กรฝ่ายปกครอง," หน้า 19.

¹⁸ อารี อารยวัฒน์กุล. "การคุ้มครองสิทธิของบุคคลกับการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ," วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2547, หน้า 47.

(3) การใช้มาตรการบังคับต่าง ๆ เช่น การออกหมายจับ หมายค้น และควบคุมตัวผู้ถูกจับแม้จะเป็นหน้าที่ของศาลโดยแท้ แต่ขั้นตอนบางส่วนก็เป็นภารกิจของอัยการ กล่าวคือ อำนาจควบคุมผู้ต้องสงสัยเพื่อสอบสวนคดีต้องเป็นนายตำรวจฝ่ายคดีแต่จะควบคุมได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง ถ้าจำเป็นต้องควบคุมไว้เกิน 24 ชั่วโมง จะต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปพบอัยการ หลังจากอัยการฟังถ้อยคำผู้ต้องหาแล้วอาจอนุมัติเป็นหนังสือควบคุมไว้ต่อไปอีก 24 ชั่วโมง และสำหรับความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ อาจขยายเวลาได้เมื่อจำเป็นรวมกันทั้งหมดไม่เกิน 10 วัน ในกรณีฉุกเฉินอาจควบคุมได้ถึง 15 วัน การควบคุม กรณีนี้ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีศาลฎีกา นอกจากนี้อัยการมีอำนาจออกหมายให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังอัยการได้ หมายนี้ใช้จับผู้ต้องหาได้ทั่วประเทศ และนำตัวผู้ต้องหาไปให้ อัยการ อัยการมีอำนาจสอบถามปากคำผู้ที่ถูกนำตัวมาให้อัยการ และอัยการมีอำนาจออกหมายซึ่งผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง ถ้าจะขังต่อไปต้องขออำนาจศาล

(4) การยุติคดี อัยการฝรั่งเศสมีอำนาจยุติคดีโดยเด็ดขาด เมื่อเห็นว่าการร้องทุกข์ไม่มีมูลเพียงพอที่จะให้อัยการดำเนินการสอบสวนต่อไป นอกจากนี้เมื่อมีการสอบสวนแล้วไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนเบื้องต้น หรือสอบสวนความผิดซึ่งหน้าอัยการมีอำนาจพิจารณาผลสรุปของการสอบสวนอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเห็นว่าควรยุติได้โดยไม่ฟ้อง หรือไม่ไซ้คดีที่บังคับให้ต้องทำการสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน คดีนั้นก็ยุติลงโดยเด็ดขาดผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจสอบสวน¹⁹

(5) บทบาทหน้าที่ในการกำหนดชั้นโทษของผู้พิพากษาและการอุทธรณ์ คำพิพากษา ในประเทศฝรั่งเศสนั้น อัยการเป็นผู้แทนที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะ และในขณะเดียวกันอัยการก็มีหน้าที่ที่จะต้องปกป้องรักษาผลประโยชน์อันชอบธรรมของจำเลยด้วย เนื่องจากจำเลยเป็นประชาชนคนหนึ่ง ฉะนั้นในการใช้สิทธิอุทธรณ์ของอัยการนอกจากจะกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะแล้ว คือ ให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษและให้ได้รับโทษที่เหมาะสมกับความผิด อัยการจึงอาจอุทธรณ์ในกรณีที่เห็นคุณแก่จำเลยได้ เป็นต้น ส่วนบทบาทของอัยการในการตรวจสอบดุลพินิจของศาลนั้น อัยการมีหน้าที่ตรวจสอบดุลพินิจของศาลในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายซึ่งเป็นสิทธิทั่วไปของอัยการ เนื่องจากอัยการมีหน้าที่ในการฟ้อง

¹⁹ คำชาย จิตรกร, "อำนาจหน้าที่ของอัยการไทยและลาวในการดำเนินคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 11. อ้างถึงใน ไพบูลย์ ตั้งธนะวัฒน์. "กระบวนการสอบสวนในคดีอาญาภายใต้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยพนักงานอัยการ" วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

คดีอาญาต่อศาลส่วนเอกชนจะฟ้องคดีได้เป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น²⁰ และในฝรั่งเศสอัยการยังมีหน้าที่ในการตรวจสอบดุลพินิจในการกำหนดชั้นโทษของศาลด้วย กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายอาญาของฝรั่งเศส มีการกำหนดเฉพาะอัตราโทษชั้นสูงไว้เท่านั้น²¹ แต่ในทางปฏิบัติของอัยการฝรั่งเศสจะมีการบรรยายคำขอท้ายฟ้องของอัยการเพื่อขอให้ศาลลงโทษตามกำหนดอัตราโทษที่อัยการขอไว้ นอกเหนือจากขอให้ลงโทษตามฐานความผิดแล้ว ยังได้กำหนดโทษ หรือขอให้ศาลกำหนดอัตราโทษตามที่อัยการขอไว้ท้ายฟ้องด้วย อันเป็นการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราโทษให้เป็นไปตามที่อัยการขอไว้ท้ายฟ้อง หากศาลมีคำพิพากษาโดยกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยไม่เป็นไปตามคำขอของอัยการ อัยการจะทบทวนอีกครั้งว่าจำนวนโทษที่ศาลลงโทษจำเลยนั้นเหมาะสมหรือไม่ และหากเห็นว่าไม่เหมาะสมอัยการอาจพิจารณาใช้สิทธิอุทธรณ์ ฎีกา คำพิพากษาในประเด็นดังกล่าวต่อไป

จะเห็นได้ว่า นอกจากอัยการของประเทศฝรั่งเศสจะมีบทบาทในการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาล ไม่ว่าในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้วยังมีบทบาทในการตรวจสอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลได้ด้วยหากเห็นว่าโทษที่ศาลกำหนดให้แก่จำเลยไม่เหมาะสมกับพฤติการณ์แห่งคดี²²

3.3 แนวทางการกำหนดโทษคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศส เป็นประเทศที่มีวิวัฒนาการในการกำหนดโทษอย่างชัดเจน กล่าวได้ว่าหลัก Individualization²³ ได้เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส และได้แพร่หลายไปยังประเทศอื่นๆ ในเวลาต่อมา

²⁰ คณิต ณ นคร. "ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ." วารสารอัยการ, 5, 57 (2525, กันยายน), หน้า 34 - 39.

²¹ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. รายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปใช้ในประมวลกฎหมายอาญา (รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2549, หน้า 321.

²² ศิริชัย พลการ. "บทบาทของอัยการในการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรม" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2550), หน้า 49.

²³ นฤมล อังคนาภิวัฒน์. "เหตุบรรเทาโทษ : ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการใช้ในศาลไทยกับศาลต่างประเทศ," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 13.

สาเหตุที่ก่อให้เกิดหลักนี้ในประเทศฝรั่งเศส เนื่องมาจากประวัติศาสตร์ในการกำหนดโทษจำคุกในฝรั่งเศสมีวิวัฒนาการอย่างเป็นลำดับ โดยในยุคแรกเป็นยุคก่อนมีการปฏิวัติฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1789 ซึ่งการกำหนดโทษยังมีลักษณะเป็นการลงโทษตามอำเภอใจ ไม่มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษ

ในช่วงต่อมาหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส หลังจากมีประมวลกฎหมายใช้แล้วได้มีการบัญญัติถึงอัตราโทษไว้ตายตัว ทำให้ผู้พิพากษาต้องลงโทษภายในกรอบของกฎหมายเท่านั้น ไม่อาจใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษได้เลย

จนเข้าสู่ช่วงสุดท้ายหลังจากใช้ประมวลกฎหมายไประยะหนึ่ง เกิดปัญหาอันเนื่องมาจากการกำหนดโทษของศาลที่ต้องจำกัดตายตัว เคร่งครัด ทำให้ไม่อาจพิจารณาโทษยืดหยุ่นตามความเหมาะสมได้ จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมาย โดยกำหนดอัตราโทษขั้นต่ำไว้ แล้วเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาสสามารถใช้อดุลพินิจได้ตามความเหมาะสม และเป็นไปตามหลัก Individualization และถูกนำมาใช้แพร่หลายในฝรั่งเศสมากขึ้น

เนื่องจากอัยการของฝรั่งเศส มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา จึงทำให้ได้รับรู้ข้อเท็จจริงมาตั้งแต่เริ่มต้นของคดี ด้วยเหตุที่อัยการเป็นผู้แทนที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะ และในขณะเดียวกันอัยการก็มีหน้าที่ที่จะต้องปกป้องรักษาผลประโยชน์อันชอบธรรมของจำเลยด้วย ในฐานะที่จำเลยก็เป็นประชาชนคนหนึ่งเช่นกัน ดังนั้น อัยการจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของจำเลยด้วยเช่นกัน

โดยที่โทษที่จำเลยได้รับนั้น จะส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของจำเลยเป็นอย่างมาก อัยการจึงมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้แก่จำเลย โดยเข้ามามีบทบาทในการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวจำเลยมากที่สุด

3.3.1 หลักการสำคัญในการกำหนดโทษ หลักเกณฑ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโทษ ประกอบด้วยหลัก 3 ประการ ดังนี้²⁴

(1) หลักความชอบด้วยกฎหมายของการลงโทษ

ตามหลักการนี้ การกระทำของรัฐจะต้องชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งตราขึ้นโดยองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งหมายความว่า ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับราษฎรนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีอำนาจสั่งการให้ราษฎรกระทำหรือละเว้นไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้ต่อเมื่อมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจไว้อย่างชัดแจ้ง และต้องใช้อำนาจภายในกรอบที่กฎหมาย

²⁴ เศรษฐชัย อันสมศรี. "ดุลพินิจในการกำหนดโทษจำคุก" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2547), หน้า 57.

กำหนดไว้ แม้ในเรื่องที่กฎหมายให้ใช้ดุลพินิจ (Discretion) ได้เจ้าหน้าที่ของรัฐก็จะต้องใช้ดุลพินิจนั้นด้วยความสมเหตุสมผล (Reasonableness) ที่สามารถจะชี้แจงเหตุผลประกอบได้

ความสมเหตุสมผล (Reasonableness) ไม่มีนิยามศัพท์ตายตัวที่ครอบคลุมความหมายได้หมด โดยสาระสำคัญนั้นอยู่ที่ความสำนึกที่รู้จักแยกแยะผิดหรือถูกอย่างไรเป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรม ความสมเหตุสมผลหมายรวมไปถึงการไม่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ การปลอดอคติ ความตรงไปตรงมาในการปฏิบัติหน้าที่ การใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายให้ไว้และโดยที่กฎหมายระบุไว้เท่านั้น การพิจารณาในเรื่องเฉพาะที่เป็นประเด็นหรือเกี่ยวข้องกับประเด็นการไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งในเรื่องเหล่านี้ แม้ต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป แต่ข้อสำคัญจะอยู่ที่การใช้อำนาจในกรอบของกฎหมายโดยสุจริต (Good Faith) คือ ไม่มีการเกินเลยหรือบิดเบือน

หลักความชอบด้วยกฎหมายของการลงโทษดังกล่าวนี้ เป็นหลักที่บังคับให้องค์กรที่มีอำนาจจะกำหนดโทษได้แต่เพียงโทษที่กำหนดไว้ตามกฎหมายและเพื่อวางกรอบในการใช้ดุลพินิจ กฎหมายยังอาจกำหนดอัตราโทษที่จำกัดไว้ในกฎหมายด้วย ดังนั้น ในกรณีที่รัฐสภาได้วางกรอบในการกำหนดโทษให้ผู้พิพากษามีโอกาสใช้ดุลพินิจได้อย่างจำกัด เช่น กรณีโทษที่บังคับไว้ตามกฎหมาย (peine fixe)

หลักความชอบด้วยกฎหมายประกอบด้วยหลักการ 2 ด้าน คือ การบังคับใช้โทษอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด และไม่มีการใช้กฎหมายย้อนหลัง หลักการไม่ใช้กฎหมายย้อนหลังนี้ มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับโทษและบทบัญญัติที่ใช้ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง การตีความกฎหมายในทางเป็นคุณกับผู้กล่าวหา (retroactivity in mitius) ทำให้มีการบังคับใช้กฎหมายใหม่ แม้ความผิดจะได้มีการกระทำก่อนมีการประกาศใช้กฎหมายก็ตาม ถ้ากฎหมายใหม่นั้นมีบทลงโทษที่เบากว่า

ถ้ากฎหมายใหม่มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับฐานความผิดจะต้องมีการเปรียบเทียบความหนักเบาของความผิดนั้น ๆ เช่น การยกเลิกความผิดฐานออกเช็คไม่มีเงินตามกฎหมายลงวันที่ 31 ธันวาคม 1991 และให้มีผลใช้บังคับกับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายใช้บังคับและศาลยังไม่มีคำพิพากษา ถ้าการเปลี่ยนแปลงกฎหมายมีขึ้นในส่วนขอโทษจะต้องมีการเปรียบเทียบลักษณะของโทษตามลำดับขั้นของโทษ 3 ระดับคือ ระดับ crime ระดับ delit และระดับ contravention ถ้าเป็นโทษในลักษณะเดียวกันต้องพิจารณาลำดับขั้นของโทษ ระหว่างโทษในลักษณะและระดับเดียวกัน ปัญหาอยู่ที่โทษขั้นต่ำที่ลดลง แต่โทษขั้นสูงเพิ่มขึ้น จะถือว่ากรณีนี้จะพิจารณาอย่างไร จะใช้บทบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ ผสมกัน หรือถือว่ากฎหมายที่มี

อัตราโทษชั้นสูงเป็นโทษที่มีระดับอัตราโทษที่ต่ำกว่า จะถือเอากฎหมายที่การลงโทษสูงสุดมีโอกาสน้อยกว่าเป็นเกณฑ์

(2) หลักความได้สัดส่วนและความเสมอภาคในการลงโทษ

หลักการกำหนดโทษตามสัดส่วนของการกระทำความผิดนี้ มีวัตถุประสงค์หลักคือ เป็นการเลือกบทลงโทษที่มีความเหมาะสมกับระดับความหนักเบาของความผิด ซึ่งโดยระบบที่ลงโทษการกระทำความผิดทุกกรณีเหมือนกัน ทำให้อาจตำหนิระบบดังกล่าวได้ว่าเป็นการกำหนดอัตราโทษที่ยาบจนเกินไป เมื่อมีการนำหลักความได้สัดส่วนมาใช้ก็จะต้องมีการจัดระดับชั้นของข้อเท็จจริงที่จะเข้าสู่การพิจารณาของผู้พิพากษาและระดับของโทษซึ่งโทษบางอย่างอาจจะง่ายที่จะจัดระดับ แต่โทษบางกรณีก็จัดระดับยาก ยกตัวอย่างเช่น การให้ทำงานบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ 120 ชั่วโมงนั้นหนักหรือเบาว่าการรอกการลงโทษ โดยผู้พิพากษากำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติ (sursis probatoire) และโดยเฉพาะการเปรียบเทียบระหว่างโทษจำคุกที่อยู่ในระดับที่เหนือกว่าโทษปรับ แต่ในความรู้สึกของคนทั่วไปแล้ว โทษปรับ 10,000 ฟรังก์ ที่มีการบังคับขั้นที่นั้น หนักกว่าโทษจำคุก 2 เดือน แต่ศาลให้รอกการลงอาญา ดังนั้นในทางความเป็นจริง ปัญหาจึงอยู่ที่ความหนักเบาของโทษต้องกำหนดโดยหลักการ (in abstracto) ในขณะที่คนแต่ละคนมักจะพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง (in concreto) จากผลกระทบที่มีต่อชีวิตทางสังคมของตน การถูกลงโทษยึดใบขับขี่ 1 ปี สำหรับผู้ประกอบอาชีพมอเตอร์ไซด์รับจ้าง เป็นโทษที่หนักมากเมื่อเทียบกับโทษจำคุก 1 ปี แต่ศาลให้รอกการลงอาญา โทษปรับสถานหนัก สำหรับผู้ประกอบอาชีพวิศวกร กับกรรมกรมีผลต่างกันมาก ระยะเวลา 3 เดือน สำหรับคนหนุ่มอายุ 25 ปี กับคนชราอายุ 85 ปี ก็มีความหมายต่างกันมาก

รูปแบบที่ใช้ในการกำหนดโทษ ย่อมต้องคำนึงถึงลักษณะบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิดในเชิงนามธรรมทั่วไปเป็นหลักอยู่ก่อน

สำหรับลักษณะบุคลิกภาพเฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นความยากจนหรือความเจ็บป่วยของผู้กระทำความผิด เป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาในชั้นบังคับโทษจะเป็นผู้รับการบังคับให้เกิดความเสมอภาคในระหว่างนักโทษและจะเป็นผู้ดูแลให้เกิดผลในทางที่เท่าเทียมกัน สำหรับผู้ที่ยากจนผู้พิพากษาอาจชี้แนะให้ทำความตกลงกับฝ่ายคลังของรัฐ ในขณะที่ผู้ที่เจ็บป่วยก็อาจได้รับการปล่อยชั่วคราวภายใต้เงื่อนไขได้

การได้รับผลจากการลงโทษที่เท่าเทียมกันมักจะก่อให้เกิดผลในทางลบต่อการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันในระหว่างผู้ต้องโทษ นักโทษสองคนที่มีบุคลิกภาพและการกระทำความผิดที่คล้ายกันยอมรับได้ยากต่อคำพิพากษาลงโทษที่ต่างกันในระยะเยียด ในทางตรงกัน

ข้ามเขายอมรับว่า การบังคับโทษที่ใช้ในทางปฏิบัติ เช่น เงื่อนไข และการอนุญาตให้ออกนอกสถานที่อาจมีความแตกต่างกันได้

ด้วยเหตุนี้ หลักความได้สัดส่วนในการลงโทษ หรือการคำนึงถึงความเหมาะสมของโทษเชิงหลักการ จึงเป็นที่ยอมรับมากกว่าหลักความเสมอภาคต่อผลของการลงโทษ ดังนั้น เมื่อผู้ต้องโทษร้องขอต่อศาลอุทธรณ์ในอังกฤษว่า เขาต้องดูแลบุตรที่ยังเล็ก หรือดูแลภรรยาที่กำลังตั้งครรรภ์ ผู้พิพากษาจะตอบเขาว่าสถานะที่เขายกขึ้นมานั้น เป็นเรื่องที่เขาทราบมาก่อนการกระทำความผิดแล้ว และลักษณะเช่นนี้ย่อมต้องพิจารณารวมเข้าไปในเหตุที่มาของการกระทำความผิดด้วย

(3) หลักความเสมอภาคตามกฎหมาย

หลักการนี้ปรากฏอยู่ในระบบกฎหมายทั้งหลายเพื่อกำจัดข้อขัดข้องทั้งหลายของผู้ถูกกล่าวหาอันเนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจ ฐานะทางสังคม ทางเชื้อชาติ ทางศาสนา ทางเพศ หรือทางเผ่าพันธุ์ ในชั้นของการกำหนดโทษนั้น หลักการนี้ช่วยสร้างสมดุลในการวางบทลงโทษที่ต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด กรณีอันเนื่องมาจากนโยบายทางการเมือง ที่ให้มีการยืดหยุ่นในการยึดใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ เมื่อผู้กระทำความผิดเป็นไซเฟอร์รถบรรทุก การไม่ยืดหยุ่นทำให้เขาต้องตกงาน อันเป็นการลงโทษที่มีผลรุนแรงสำหรับเขา การยืดหยุ่นแต่เฉพาะผู้มีอาชีพดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อหลักความเสมอภาค เพราะเหตุผลที่อธิบายไม่ได้ว่า ทำไมบุคคลบางกลุ่มจึงต้องยกเว้นการใช้โทษอาญา กับเขา และไม่มีบุคคลใดยึดเอาเหตุความจำเป็นในอาชีพเพื่อขอยกเว้นการลงโทษในกรณีนี้ ตรงกันข้ามผู้ประกอบอาชีพขับขี่รถยนต์ก่อนได้รับอนุญาตให้ประกอบอาชีพจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ความระมัดระวังสูงยิ่งกว่าผู้ขับขี่ทั่วไปที่ไม่ได้ขับขี่รถยนต์เป็นอาชีพอย่างเห็นได้ชัดอยู่แล้ว

การกำหนดโทษในทางปฏิบัติ ตามประมวลกฎหมายอาญาปี 1992 มาตรา L 132-24 บัญญัติไว้อย่างกว้างๆ ว่าภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายศาลจะพิพากษาโทษและกำหนดขอบเขตของโทษโดยคำนึงถึงสภาพแห่งการกระทำความผิด และบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด ในกรณีที่ศาลพิพากษาโทษปรับ ศาลกำหนดจำนวนเงินค่าปรับ โดยตระหนักถึงสภาพรายได้และภาระที่ผู้กระทำผิดจะต้องรับผิดชอบ²⁵

ตามกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดมาตรการในการลงโทษโดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะบุคคล เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่น เช่น การให้ผ่อนชำระ การทำงานสาธารณะ การรอก การกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ รวมทั้งได้กำหนดถึงวิธีการในการบังคับคดี โดยคำนึงถึงลักษณะของบุคคล เช่น การกำหนดโทษจำคุกแบบ Semi Liberty ซึ่งจะเป็นการกำหนดโทษที่จะดู

²⁵ เศรษฐชัย อันสมศรี. "ดุลพินิจในการกำหนดโทษจำคุก," หน้า 60-62.

เป็นรายบุคคลไป โดยเป็นวิธีการจำคุกในเวลากลางคืนและให้ไปทำงานในเวลากลางวัน ผู้กระทำ ความผิดสามารถที่จะออกไปทำงานได้ พอดตกเย็นก็จะต้องกลับมารับโทษ คือกลับมาอยู่ในเรือนจำ เหมือนเดิม

ในการพิจารณาเรื่องรูปแบบในการกำหนดโทษในกฎหมายฝรั่งเศส อาจอาศัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ข้อเท็จจริงในการกระทำความผิด บทลงโทษตามกฎหมาย ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิด และความเห็นของอัยการ

(1) ข้อเท็จจริงในเรื่องของการกระทำผิด

ความเห็นในเรื่องของการกำหนดโทษในทางอาญามักขึ้นอยู่กับระดับ ความร้ายแรงของความผิดในทางอาญาที่แตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น ฝ่าไฟแดงยอมได้รับโทษน้อยกว่าการข่มขืน หรือขายกัญชาให้กับเด็ก 15 ปี มากกว่าการข่มขืนกระทำชำเราปกติ ทฤษฎีในปัจจุบันพยายามที่จะแสวงหาระดับความรุนแรงโดยพิจารณาความรู้สึกของสาธารณชน อย่างไรก็ตาม ความแน่นอนในการให้เหตุผลก็มาตกที่การกำหนดลำดับความหนักเบา โดยบทบัญญัติของกฎหมาย ลักษณะที่กฎหมายกำหนดโดยเน้นถึงผลกระทบและความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือระดับของเจตนา หรือความประสงค์ที่ผู้กระทำผิดมุ่งก่อให้เกิดขึ้น

(2) ลักษณะของความผิด

ความรุนแรงของความผิดอาจพิจารณาได้ตามกรอบของกฎหมายอาญา ที่มีการจำแนกประเภทต่างๆ กันไป เช่น แยกเป็นความผิดต่อทรัพย์ การประเมิณความหนักเบาของการกระทำค่อนข้างมีความซับซ้อน เนื่องจากผู้ที่ซื้อฉลในทางการเงินอาจถูกพิจารณาว่าเป็นโรบินฮูด สมัยใหม่ คือการปล้นคนรวยไปแจกคนจนก็ไม่ควรต้องรับโทษจำคุกหลายๆ ปี

แม้ว่าการกระทำผิดเช่นนี้อาจก่อให้เกิดความเสียหายกับสังคมเป็นอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับกรกระทำความผิด ซึ่งกระทบต่อความปลอดภัย เช่น การฉ้อโกง การล้าดับความร้ายแรงของการกระทำที่กฎหมายกำหนดจึงอาจแตกต่างไปจากระดับความเสียหายที่การกระทำได้ก่อให้เกิดขึ้น

ระดับความโหดร้ายหรือความก้าวร้าวของการกระทำ ระดับความเสียหายที่มีต่อร่างกายหรือจิตใจของเหยื่อในการกำหนดโทษ ราคาของทรัพย์ ที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำ ความผิดยังคงเป็นเครื่องชี้ระดับความรุนแรงของความผิด เช่นเดียวกับลักษณะแห่งการกระทำที่อาจเพิ่มความรุนแรงของการกระทำนั้นได้ เช่น ลักทรัพย์ผู้สูงอายุ ฉ้อโกงทรัพย์ โดยใช้มอเตอร์ไซด์หรือรถยนต์โดยไม่ยึดถือเหยื่อซึ่งเดินอยู่บนถนน

การวางเพลิงเผาทรัพย์หลังจากการลักทรัพย์ เป็นการกระทำที่มีความรุนแรงมาก

ระดับความรุนแรงเนื่องจากเจตนาบางครั้งการกระทำโดยไม่มีเจตนาที่ต้องรับผิดชอบ ระดับความรุนแรงของความผิดขึ้นอยู่กับเจตนาร้ายที่กฎหมายมุ่งจะลงโทษ เป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้ว่ากฎหมายอาญามุ่งที่จะต่อต้านการกระทำความผิดที่มุ่งฝ่าฝืนกฎหมายเป็นสำคัญ การฆ่าผู้อื่นโดยจะเป็นวิธีใดก็ตาม ก็มีระดับแตกต่างไปจากลักทรัพย์ การฉ้อโกง หรือการลักขโมย ระดับความสำนึกในการกระทำที่กฎหมายกำหนดขึ้นอาจมีได้หลายระดับตั้งแต่เจตนาประมาท หรือการกระทำโดยไม่มีเจตนา

ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดระดับสำนึกของบุคคลต่อการกระทำย่อมต้องมีอยู่ ความสำนึกในเรื่องความรุนแรงในระบบประมวลกฎหมายอาญาแยกเป็นเจตนาธรรมดา เจตนาโดยมีการเตรียมการ หรือการกระทำที่เกิดขึ้นแบบทันทีทันใด

(3) ลักษณะของโทษ

โทษจำคุกใช้กับระดับความผิดประเภท crime และประเภท delit เท่านั้น ในการบังคับโทษจะมีผู้พิพากษาที่คอยดูแลในเรื่องการปรับโทษให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำผิด

รวมไปจนถึงการสั่งให้รอกการลงโทษ โดยมีเงื่อนไขการคุมประพฤติอยู่ด้วยก็ได้ มาตรา L 132-9 วรรค 2 บัญญัติว่าในความผิดอาญาระดับ delit ศาลจะพิพากษาลงโทษจำคุก โดยไม่มีการรอลงอาญาได้ ก็แต่ด้วยการแสดงเหตุผลที่ทำให้กำหนดโทษเช่นนั้น (ให้เหตุผลเป็นพิเศษ) และตามมาตรา L 131-3 เป็นความผิดประเภท contravention ซึ่งไม่มีโทษจำคุก มีแต่การปรับอย่างเดียว

3.3.2 บทบาทของอัยการในการเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลย

ประเทศฝรั่งเศส ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าทั้งศาล อัยการ และทนายความทำหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริง การดำเนินคดีอาญาจะเริ่มต้นจกตำรวจ โดยตำรวจจะทำหน้าที่สอบสวนและรวบรวมข้อเท็จจริงตลอดจนพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดและตัวผู้กระทำผิด รายงานต่าง ๆ เกี่ยวกับคดี รวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติการกระทำผิดและภูมิหลังของจำเลยเพื่อเสนออัยการ โดยอัยการจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าจะดำเนินคดีกับจำเลยหรือไม่ หากเห็นควรดำเนินคดีก็จะจัดทำคำฟ้องและตั้งข้อหาพร้อมทำสำนวนสอบสวนทั้งหมดยื่นต่อศาล โดยในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ศาลจะทำหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงใน

คดี (active) ร่วมกับอัยการและทนายของจำเลย²⁶ และเมื่อการสืบพยานสิ้นสุดลงอัยการจะแถลงปิดคดี โดยกล่าวถึงข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการกระทำผิดของจำเลยตลอดจนชี้แจงว่าควรกำหนดโทษจำเลยในสถานใดด้วย²⁷ และต่อมาจำเลยก็จะแถลงปิดคดีโดยจำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลลงโทษสถานเบา ซึ่งการพิจารณาพิพากษาคดีจะกระทำต่อเนื่องกันไปโดยไม่ขาดตอนหลังจากการแถลงปิดคดีของจำเลยสิ้นสุดลง²⁸ โดยผู้พิพากษาคดีนั้นตั้งแต่ต้นจะเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินคดีและกำหนดโทษจำเลย เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนสอบสวนมีประวัติภูมิหลังของจำเลย และรายงานอื่นเกี่ยวกับตัวจำเลยปรากฏต่อศาลก่อนการพิพากษาความผิด ดังนั้นจึงสามารถพิพากษาความผิดและกำหนดโทษจำเลยไปพร้อมกันได้

1. การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลย

การสืบเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดหรือจำเลย เป็นสาระสำคัญที่ไม่อาจแยกออกจากระบบการดำเนินคดีได้ เนื่องจากประวัติของผู้กระทำผิด และสิ่งแวดล้อมขณะนั้นรวมทั้งเหตุใกล้ชิดที่ทำให้เขากระทำผิด เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิดตามหลัก "Individualization" โดยการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงดังกล่าวจะต้องกระทำอย่างกว้างขวาง (comprehensive investigation) เพื่อให้ทราบถึงประวัติและเหตุการณ์แวดล้อมของผู้กระทำผิด โดยมุ่งหมายที่จะให้เกิดความเป็นธรรมในการกำหนดโทษ ทั้งนี้โดยอาศัยสภาวะทางสังคมและบุคลิกลักษณะของผู้กระทำผิดมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณาด้วย

²⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 267, 268, 319, 327 และ 405 บัญญัติให้อำนาจศาลมีดุลพินิจที่จะใช้วิธีการใด ๆ ที่ศาลเห็นสมควร (eclaircissements) ได้ ดู พัฒนชาติ พ่วงลาภหลาย และกมล พลวัน. (2522, ธันวาคม). "วิธีพิจารณาความอาญาในฝรั่งเศส." วารสารอัยการ, 2. หน้า 47.

²⁷การขอต่อรองในคดี (plea bargaining) เช่นที่ปรากฏในประเทศสหรัฐอเมริกาจะไม่มีในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของซีวิลลอว์ เพราะไม่สอดคล้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบของอัยการ อ้างถึงใน John H.Langbein. (1977). Comparative Criminal Procedure : Germany. p. 73 – 74.

²⁸ลักษณะเฉพาะของกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของซีวิลลอว์ คือ เป็นการรวบรวมกระบวนการพิจารณา(Verhandlungseinheit) การรวมอำนาจพิจารณา (Konzentrationsgrundsatz) เข้าด้วยกันเป็นเอกภาพ อ้างถึงใน อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. "การพิจารณาคดีอาญาของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา : ระบบพิจารณาแบบไบเฟอร์เซมมัน."วารสารนิติศาสตร์, เล่ม 10,(2521),หน้า 438.

ในฝรั่งเศสนั้น การพิจารณาคดีที่ผู้กระทำผิดมีอายุไม่เกิน 21 ปี จะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคล โดยเจ้าหน้าที่ทางสังคมสงเคราะห์ (travailleurs sociaux) ก่อน โดยข้อมูลส่วนบุคคลจะประกอบไปด้วย²⁹

- (1.) การยอมรับสภาพของผู้กระทำผิด
- (2.) ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการกระทำผิด เช่น เป็นบุคคลที่ครอบครัวหย่าร้าง หรือเป็นบุคคลที่สถานะทางครอบครัวตกอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบากทางการเงิน
- (3.) ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาโดยอายุของผู้กระทำผิด เป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาคดี
- (4.) การกระทำความผิดติดนิสัย ผู้กระทำผิดเป็นครั้งแรกอาจได้รับการให้อภัยหรือลงโทษสถานเบา หรืออาจมีการรอกการลงโทษ แต่ผู้กระทำผิดที่กระทำผิดซ้ำใหม่อาจถือว่าเป็นผู้กระทำผิดติดนิสัยตามเงื่อนไขที่กำหนด และอาจได้รับโทษหนักขึ้นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้
- (5.) การเป็นคนต่างด้าว
- (6.) พฤติกรรมของผู้กระทำผิดในระหว่างพิจารณา เช่น ลักษณะทางกายภาพของผู้กระทำผิดซึ่งปรากฏต่อศาล เช่น การแต่งตัว การพูดจา บุคลิกลักษณะน่ากลัว หรืออันตรายหรือไม่ ใจเขลาหรือไม่ เป็นต้น

อนึ่งการสืบเสาะข้อเท็จจริงในทางสังคม สุขภาพทางกายและทางจิตของผู้กระทำผิดรวมทั้งบุคลิกลักษณะ ประวัติภูมิหลัง จะต้องดำเนินการก่อนมีคำพิพากษาของศาลว่า มีความผิดและกำหนดโทษ เพราะข้อเท็จจริงดังกล่าวนั้นจะต้องนำมาใช้ประกอบในการกำหนดโทษผู้กระทำผิด³⁰

2. องค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว การสอบสวนคดีอาญาในฝรั่งเศสอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน 2 ฝ่าย คือตำรวจฝ่ายคดีและผู้พิพากษาไต่สวน ซึ่งการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดี (la police judiciaire) จะมีการสอบสวนเบื้องต้น (ordinary police investigation) และการสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า (investigation in the case of a flagrant offence)³¹ ส่วนการสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวน (le juge d' instruction) จะกระทำเฉพาะในคดีบางประเภทที่

²⁹ เศรษฐชัย อันสมศรี. "ดุลพินิจในการกำหนดโทษจำคุก." หน้า 65 – 66.

³⁰ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1992 มาตรา L 132-24.

³¹ Christian Dadomo and Susan Farran. *The French Legal System*. (1996).

กำหนดไว้ หรือตามคำร้องขอของอัยการเท่านั้น³² ซึ่งการสอบสวนโดยตำรวจฝ่ายคดีและโดยผู้พิพากษาสอบสวนต่างมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือเพื่อทราบข้อเท็จจริงแห่งการกระทำผิด เพื่อรู้ตัวผู้กระทำผิด และเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์การกระทำผิดนั้นด้วยกัน

ในการสอบสวนรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยของตำรวจฝ่ายคดีนั้น ตำรวจจะทำหน้าที่ช่วยเหลืออัยการในการสอบสวน เนื่องจากอำนาจสอบสวนของฝรั่งเศสอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการ ฉะนั้นอัยการของฝรั่งเศสจึงเป็นพนักงานสอบสวน มีอำนาจสอบสวน และเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน รับผิดชอบควบคุมการสอบสวนทั้งหมด³³ ในปัจจุบันอัยการฝรั่งเศสมีหน้าที่รับคำร้องทุกข์ กล่าวโทษ โดยอัยการจะเป็นผู้พิจารณาเองว่าจะทำการสอบสวนเองหรือจะมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้สอบสวนก็ได้³⁴ ในการสอบสวนตำรวจจะทำรายงานเกี่ยวกับความผิดหาตัวผู้กระทำผิด และรวบรวมพยานหลักฐานในการกระทำผิด ประวัติภูมิหลัง ตลอดจนข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวจำเลย ทั้งนี้เป็นผลดีและผลร้าย³⁵ เมื่อทำการสอบสวนเสร็จแล้วตำรวจจะส่งสำนวนการสอบสวนให้อัยการพิจารณา เมื่ออัยการพิจารณาแล้วเห็นว่ารายละเอียดเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของจำเลยยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ หรือพยานหลักฐานในการกระทำผิดยังไม่เพียงพอ อัยการมีอำนาจที่จะดำเนินการหาพยานหลักฐานในการกระทำผิดหรือสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยเพิ่มเติมเองได้หรือจะให้ตำรวจฝ่ายคดีไปดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมก็ได้ และในการพิจารณาคดีของศาลศาลสามารถที่จะสืบพยานเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของจำเลยได้ เพราะศาลจะต้องนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะรวมถึงประวัติภูมิหลังของจำเลย มาใช้ประกอบในการพิพากษากำหนดโทษ ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1992 มาตรา L 132 - 24 ดังกล่าวมาแล้วนั้น ได้บัญญัติไว้อย่างกว้าง ๆ ว่าภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย ศาลจะพิพากษาโทษและกำหนดขอบเขตของโทษโดยคำนึงถึงสภาพแห่งการกระทำผิด และบุคลิภาพของผู้กระทำผิด ในกรณีที่ศาลพิพากษาโทษปรับ

³²โกเมน ภัทรภิรมย์. "การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส." อัยการนิเทศ, เล่ม 31. (2512), หน้า 340.

³³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 38 นายตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอยู่ภายใต้ความควบคุมดูแลของอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ อาจสั่งให้เจ้าพนักงานดังกล่าวรวบรวมข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานยุติธรรมได้

³⁴นิติพัฒน์. "อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา." พิมพ์แจกในงานพระกฐิน, กรมอัยการ. (19 ตุลาคม 2519), หน้า 21.

³⁵Christian Dadomo and Susan Farran. Op. cit. p. 195.

ศาลกำหนดจำนวนเงินค่าปรับ โดยตระหนักถึงสภาพรายได้และภาระที่ผู้กระทำผิดจะต้องรับผิดชอบ³⁶

จากกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติภูมิหลัง รวมถึงบุคลิกลักษณะของผู้กระทำผิดหรือจำเลย เป็นส่วนสำคัญต่อการพิพากษากำหนดมาตรการในการลงโทษว่าสมควรลงโทษแบบใด จึงจะเกิดความเหมาะสมกับผู้กระทำผิด เพราะบุคลิกลักษณะของบุคคลแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไป ดังนั้น การกำหนดโทษจึงต้องกำหนดให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละราย³⁷

3.3.3 บทบาทของอัยการในการกำหนดโทษคดีอาญา

การสอบสวนคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น อัยการจะมีอำนาจอย่างมาก จึงทำให้ได้รับรู้ข้อเท็จจริงมาตั้งแต่เริ่มต้นของคดี และสามารถเข้ามามีบทบาทในการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวจำเลย

ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งจะมีการกำหนดไว้แต่เฉพาะอัตราโทษชั้นสูงเท่านั้น ไม่มีโทษชั้นต่ำ³⁸ แต่ในทางปฏิบัติของอัยการในประเทศฝรั่งเศสนั้น จะมีการบรรยายคำขอโทษของอัยการ เพื่อขอให้ศาลลงโทษตามที่อัยการขอไว้ในท้ายฟ้อง ซึ่งนอกเหนือจากขอให้ศาลลงโทษตามฐานความผิดฐานใดแล้ว ยังได้กำหนดอัตราโทษหรือขอให้ศาลกำหนดโทษตามที่อัยการขอไว้ท้ายฟ้องด้วย อันเป็นการช่วยให้ข้อมูลแก่ศาลเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษแก่จำเลย และถ้าในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาโดยกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยไม่เป็นไปตามคำขอของอัยการ อัยการก็อาจจะทบทวนอีกครั้งว่า จำนวนโทษที่ศาลลงโทษแก่จำเลยนั้นเหมาะสมหรือไม่ ถ้าหากเห็นว่าไม่เหมาะสม อัยการอาจพิจารณาใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาในประเด็นดังกล่าวต่อไป ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาลให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอัยการของฝรั่งเศส ได้เข้ามามีบทบาทในการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดชั้นโทษด้วย โดยจะมีการบรรยายคำขอโทษท้ายฟ้องเพื่อขอให้ศาลลงโทษตามอัตราโทษที่อัยการได้เสนอความเห็นไว้ และหากอัยการเห็นว่าโทษที่ศาลกำหนดแก่จำเลยไม่เหมาะสมกับพฤติกรรมแห่งคดี อัยการก็อาจพิจารณาในการใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำ

³⁶ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1992, มาตรา L 132 – 24.

³⁷พรริดา เอี่ยมศิลา. "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา." หน้า 56.

³⁸ณรงค์ ใจหาญ, ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา, หน้า 321.

พิพากษาในประเด็นดังกล่าวต่อไปได้ ซึ่งบทบาทของอัยการในกรณีดังกล่าวนี้ เป็นการตรวจสอบ และถ่วงดุลอำนาจการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีของผู้พิพากษา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ คู่ความ³⁹

PAYAP UNIVERSITY

³⁹พิชญ์ สิวณิชกิจ. “บทบาทของพนักงานอัยการต่อการใช้ดุลพินิจของศาลในการ กำหนดโทษ.” หน้า 50-51.